

सुर्खेत र बर्दिया जिल्लाको सिमानामा पर्ने बासपानी कालीकास्थान (बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज) मा नेपाली सेना र वनरक्षकहरूद्वारा एक बालिका र दुई महिलाको गोली हानी हत्या गरिएको घटनाको सम्बन्धमा तयार पारिएको स्थलगत अध्ययन प्रतिवेदन ।

प्रतिवेदक :

अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक)
मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय कार्यालय, नेपालगञ्ज

सारांश

सुर्खेत जिल्लाको हरिहरपुर गाविस र बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज क्षेत्रको सिमानामा पर्ने वाँसपानी कालीकास्थानको जंगलमा काउलो (एक किसीमको जडीबुटी) काट्न गएका एक बालिका र दुईजना महिलालाई चोरी शिकारीको आरोपमा वनरक्षक र नेपाली सेनाको टोलीले गोली हानी हत्या गर्‍यो । घटना विवरण अनुसार हरिहरपुर गाविस-२ कप्सेरीका ४६ वर्षीय बलदेव गिरी उनका छोरा १५ वर्षीय भक्तराज गिरी दुर्गा भनिने ३० वर्षीय रत्नबहादुर विक र कृष्ण भनिने ४२ वर्षीय तुलबहादुर विक ०६६ फागुन २३ गते वाँसपानी कालीकास्थानमा काउलो काट्न गएका थिए । उनीहरूले काटेर थुपारेको काउलो लिन ०६६ फागुन २६ गते बलदेवका छोरी १२ वर्षीया भूमिसरा गिरी, रत्न विकको पत्नी २८ वर्षीया अमृता विक तथा तुलबहादुरका पत्नी ३९ वर्षीया देवीसरा विक र छोरी १२ वर्षीया चन्द्रा विक पनि त्यस स्थानमा पुगेका थिए । काउलो लिन चारजना महिला वाँसपानीमा पुगेकै दिन बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जका चारजना वनरक्षक (ग्याम स्काउट) र सोही निकुञ्जको सुरक्षार्थ खटिएका ज्वाला दल गणका १७ जना नेपाली सेनाको टोली वाँसपानी कालिकास्थानमा पुगेको र सेनाको टोलीको नेतृत्व कुँवर थरका सेनाका लेफ्टिनेण्टले गरेको पाइयो । गाउँलेहरू सुत्ने तयारी गरिरहेको समयमा नेपाली सेना र वन रक्षकको टोलीले करिब पाँच मिटर माथि ढीकबाट रातिको करिब पौने नौ बजेको समयमा मुढा फ्याकेको र लगत्तै सो टोलीले टर्चलाईट बालेर भागिस भने मर्छस भन्दै हवाई फायरिङ्ग गरेको पाइयो । चारपटक सम्मको हवाई फायरिङ्ग पछि रत्न, बलदेव, भक्तराज, भूमिसरा र तुलबहादुर भागेर ज्यान जोगाउन सफल भएको पाइयो । देवीसरा, चन्द्रा र अमृता भने गोलीको आवाज सुनेर भाग्न नसकी बास बसेको स्थानको ओढारको ढुङ्गामा लुकेको पाइयो । टर्चलाईट बाल्दै वनरक्षक र सेनाको टोली ती महिलाहरू लुकेको स्थानमा आइपुगेको र सेना र वनरक्षकको टोलीले उनीहरूलाई घेराहाली नियन्त्रणमा लिएर हत्या गरेको पाइयो । १२ वर्षीया चन्द्रा विकको प्रत्यक्ष चित्कार सुनेको भनिएका रत्न विकको भनाइ, घटनास्थलमा मृतक बालिका र महिलाहरूको भित्री कपडाहरू छरपस्ट अवस्थामा पाइनु, ती कपडाहरूमा रगत र दिसा लागेको देखिनु आदिले हत्या रहस्यात्मक देखिन गएको छ । घटनास्थलमा एक कालो रंगको कुकुर समेत मृत अवस्थामा फेला परेको छ । आधा घण्टासम्म घटनास्थल नजिकैको भाडीमा लुकेर बसेका रत्न विकका अनुसार छोरीको कहलीलाग्दो चित्कार सुनेर तुलबहादुर घटनास्थलमा फर्किने क्रममा सेनाले उनलाई नियन्त्रणमा लिएपनि ती महिलाहरूको मात्र हत्या गरिएको थियो । नेपाल सरकारद्वारा राष्ट्रिय निकुञ्जको रूपमा संरक्षित गरिएको सो क्षेत्रमा अवैध रूपमा प्रवेश गरी सोही स्थानमा बासबस्नु गैरकानुनी क्रियाकलाप भएपनि सामूहिक रूपमा गएको सेनाको शक्ति हेर्दा गोली प्रहार गरी हत्या नै गर्नुपर्ने अवस्था भने नरहेको देखिन्छ । त्यसमा पनि भागेकाहरूमाथि नभई लुकेर बसेका निहत्था बालिका र महिलाहरूमाथि गोली प्रहार गरिनुले सेनाले शक्तिको दुरुपयोग गरी गैरन्यायिक हत्या गरेको पाइयो ।

पृष्ठभूमि

मध्यपश्चिमाञ्चलको सदरमुकाम सुर्खेतको हरिहरपुर गाविस-२ र बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज क्षेत्रको सिमानामा पर्ने (राष्ट्रिय निकुञ्ज घोषणा हुनुपूर्व बर्दिया जिल्लाको सानोश्री गाविस-१) वाँसपानी कालिकास्थानमा नेपाली सेना र वनरक्षकहरूको टोलीले चोरी शिकारी गर्न आएको आरोपमा एक बालिका सहित दुईजना महिलालाई गोली प्रहार गरी रहस्यमय हत्या तथा तुलबहादुर विकलाई नियन्त्रणमा लिएको भन्ने घटनाको सम्बन्धमा सत्यतथ्य जानकारी हासिल गर्ने उद्देश्यले इन्सेक सुर्खेतका जिल्ला प्रतिनिधी दुर्गा थापा र एडभोकेसी फोरम सुर्खेतका तेजबहादुर बोहराको टोली ०६६ फागुन २८ गते स्थलगत अनुगमनका लागि घटनास्थल पुगेको थियो । टोलीले ०६६ फागुन २८ र २९ गते घटनाको अध्ययन गरी विवरण लिने कार्य गर्‍यो । अनुगमनको क्रममा टोलीले घटनाका प्रत्यक्षदर्शी, घटनामा भागेर ज्यान जोगाएका व्यक्तिहरू, मृतक तथा घाईतेका परिवार, आफन्तहरू, स्थानीय राजनीतिक दल, नागरिक समाज, समाजिक संघ-संस्थाका प्रतिनिधिहरू, सुरक्षा निकाय, स्थानीय प्रशासन र स्थानीयवासीहरूसँग समेत घटनाका बारेमा सोधपूछ र छलफल गरी घटना विवरण संकलन गरेको छ । टोलीसँगै हरिहरपुर गाविस-२ र ३ का ३८ जना गाँउलेहरू समेत घटनास्थलमा पुगेका थिए । टोलीले मृतक तथा घाईते परिवारको घरमा समेत पुगेर जानकारी लिएको छ ।

अनुगमनको उद्देश्य :

- घटनाको स्थलगत अनुगमन गरी यथार्थ जानकारी हासिल गर्ने ।

तथ्य संकलन विधि :

- घटनाको बारेमा प्रकाशित सामाग्रीहरूको अध्ययन ।
- घटनाको बारेमा प्रारम्भिक तथ्यहरूको संकलन ।
- घटनास्थलको स्थलगत अनुगमन ।
- घटनाका प्रत्यक्षदर्शी र घटनामा भागेर ज्यान बचाएकाहरूसँग प्रत्यक्ष भेटघाट गरी घटनाको विवरण संकलन ।
- स्थानीय नागरिक समाज, शिक्षक, अधिकारकर्मी, सुरक्षा निकाय, राजनीतिक दल, पीडित परिवार र गाँउलेसँग छलफल तथा सोधपूछ गरी घटनाको विवरण संकलन ।

घटनाको संक्षिप्त विवरण

घटना मिति – ०६६ फागुन २६ गते

घटना अनुगमन मिति - ०६६ फागुन २८ र २९ गते

घटना समय– राति करिब पौने ९ बजे

घटनास्थान– सुर्खेतको हरिहरपुर गाविस-२ र बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज क्षेत्रको सिमानामा पर्ने पाँसपानी कालीकास्थान ।

पीडक– नेपाली सेना र वनरक्षक

पीडित– सुर्खेतको हरिहरपुर गाविस-२ का तुलबहादुर विक र मृतकहरू देवीसरा विक, अमृता विक र चन्द्रा विक ।

घटना विवरण

हरिहरपुर गाविस-२ कप्सेरीका बलदेव गिरी, उनका छोरा भक्तराज गिरी, रत्नबहादुर विक, तुलबहादुर विक ०६६ फागुन २३ गतेदेखि काउलो काटन वाँसपानी कालीकास्थानको जंगल क्षेत्रमा बसेको पाइयो । उनीहरूले काटेको काउलो लिन ०६६ फागुन २६ गते साँझ तुलबहादुरको पत्नी देवीसरा, छोरी चन्द्रकला, रत्नबहादुरको पत्नी अमृता र बलदेवको छोरी भुमीसरा साँझ ६ बजेको समयमा वाँसपानी पुगेकै दिन त्यस क्षेत्रमा वनरक्षक र सेनाको टोली पुगेको पाइयो । सुरक्षाकर्मीको टोली सो क्षेत्रमा पुग्दा उनीहरू सुत्ने तयारी गर्दै गरेको र सोही समयमा टोलीले उनीहरू बसेको स्थानमा मुढा फँयाकी टर्चलाईट बालेर भागिस भने मर्छस भन्ने आदेश दिदै हवाई फायरिङ्ग गरेको पाइयो । सेनाको फायरिङ्गपछि बलदेव, भुमीसरा, भक्तराज, रत्न र तुलबहादुर सो स्थानबाट भाग्न सफल भएको र देवीसरा चन्द्रकला र अमृता भाग्न नसकी ओढारमा लुकेको पाइयो । सेना र वनरक्षकहरूको टोलीले देवीसरा, चन्द्रकला र अमृतालाई लुकेको स्थानबाट नियन्त्रणमा लिई रहस्यात्मक तरिकाले हत्या गरेको पाइयो ।

घटना स्थलको विवरण :

घटनास्थलमा अमृता विकले लगाएको कुर्ता सुरुवाल, चन्द्रकला विकको भित्री कपडा देवीसरको पेटीकोट र अन्य कपडाहरू छरिएको अवस्थामा पाइयो । करीब १० जनाको संख्यामा सुत्न मिल्ने ओढारमा काउलोले भरिएको बोरा रगतले लतपतिएको अवस्थामा थियो । घटनास्थलदेखि ५० मिटर पूर्वदक्षिणमा झण्डै २ क्विन्टल काउलोको बोक्रा सुकाएको अवस्थामा थियो भने उत्तरपश्चिमतर्फको डाँडामा उनीहरूको ओढेने ओछ्याउने कपडा जलाईएको अवस्थामा पाइयो । सिमारेखा देखि दक्षिण तर्फको पानी ढल निकुञ्ज क्षेत्रमा र उत्तरतर्फको पानी ढल सुर्खेतको सिमानामा पर्ने सो स्थान हरिहरपुर गाविस-१, २ र ३ का जनताको घाँसदाउरा गर्ने, गौचरन र पानीको मुहान समेत भएकाले वाँसपानीमा मानिसहरू ओहोरदोहोर गर्ने सिमारेखादेखि १० मीटर तल मात्र निकुञ्जको क्षेत्रमा सो घटना भएको पाइयो ।

प्रत्यक्षदर्शी तथा घटनाबाट भागेकाहरू र अन्य सरोकारवालारुको भनाइ :

रत्नबहादुर विक, (प्रत्यक्षदर्शी, मृतक अमृता विकको पति) : चारजना महिला थपिएका कारण मैले सुत्ने ठाँउ बनाउदै थिए । पौने नौ बजेको हुँदो हो । हामी बसेको स्थानभन्दा करिव दश मीटर उत्तरतर्फको ढीकबाट सेना र वनरक्षकहरूले मुढा फालेको आवाज आयो । त्यतिनै बेला सेनाले टर्च बालेर भागिस भने मर्छस भने साथै फायरिङ्ग पनि गरे । चारपटकसम्म फायरिङ्ग गरेको आवाज सुनियो । त्यसपछि म दक्षिण पूर्वको जङ्गलतिर भागे । अरु कता भागे थाहा भएन । मेरी पत्नी अमृता, भाउजु देवीसरा र चन्द्रकला भाग्न सकिनन् । उनीहरू ओढारतिर लुकेका हुन सक्छन् । सेनाले पिछ्छा नगरेको थाहापाई म घटनास्थलदेखि करिव १ सय ५० मिटर टाढा दक्षिण पश्चिम तर्फको भाडीमा आधा घण्टा सम्म लुकेर बसे । त्यतिखेर चन्द्रा 'ऐआबाबा मरे ऐआआमा मरे बाबा मलाई बचाउ' भनेर चिच्याईरहेकी थिईन् । सायद छोरीको त्यो आवाज सुनेर बुबा तुलबहादुर फर्कदा उनी सेनाको नियन्त्रणमा परेका हुन सक्छन् । हामी त्यँहा शिकार गर्न गएका थिएनौ, हामीसँग काउलोको बोक्रा ताँस्ने बच्चरो बसुला र हसिया बाहेक कुनै हतियार पनि थिएन । महिलाहरूसँग त भन हतियार हुनै कुरै भएन नत उनीहरू हतियार चलाउन जान्दथे भन्ने कुरालाई कसैले विश्वास गर्न सक्छ । जाउलोको लागि

काउलो काट्न जाँदा पत्नी गुमाउनु पयो । गरिब परिवार माथि सेनाले थप पीडा थपिदियो । भाग्नेक्रममा हामीहरू सबैजना सामान्यरूपमा घाईते मात्र भएनौ जीवनभरको पीडा पनि थपिदियो ।

वलदेब गिरी, (घटनास्थलबाट भागेर ज्यान जोगाएका गाउँले) : खाना खाईसकेर म निदाईसकेको थिए । गोलीको आवाज सुन्नासाथ म उठेर भागे । को कतातिर भागे म कता गए थाहा छैन । रातिको २ बजेमात्र म घरमा आईपुगेको थिए ।

भक्तराज गिरी, (घटनास्थलबाट भागेर ज्यान जोगाएका व्यक्ति) : गोलीको आवाज सुन्नसाथ म दक्षिणतर्फको जङ्गलतिर भागे । त्यसपछि म पूर्वतर्फ भागँदै थिए । बहिनी (भूमिसरा)लाई फेला पारे । बुवा मरे होलान बहिनी हामी छिटो भागौ भन्दै बहिनीलाई अगाडि लगाएर जंगलको बाटोहुँदै घरनजीक आईपुग्यौ । हामी शिकारी होईनौ हतियार पनि थिएन । सेनाले अनाहकमा गलत प्रचार-प्रसार गरेर हामी जस्ता गरिबलाई शिकारी बनाउन खोजीरहेको छ ।

एसबहादुर दर्लामी (स्थानीय शिक्षक) : हतियार बोकेका चोरी शिकारीलाई पनि गोली हान्ने अधिकार कसैलाई छैन । नियन्त्रणमा लिने प्रयास गर्नुपर्दछ । यस घटनामा दोहोरो भिडन्त पनि भएको होईन । उनीहरू शिकारी पनि होईनन् । जाउलोको लागि काउलो काट्न गएका गरीब परिवार हुन् । निहत्था महिलाहरूसँग हतियार हुने कुरा पनि भएन नत उनीहरूले हतियार चलाउन जान्दछन् भन्ने कुरामा विश्वास गर्न सकिन्छ । सुनियोजित तवरले सेनाले पुरुषहरूलाई हवाई फायर गरेर भगाएपछि सामुहिक बलात्कार गरेर गोली हानी हत्या गरेको घटना हो । घटनास्थलको प्रकृतिले पनि यो कुराको पुष्टि गरेको छ ।

तुलादेव भारती, (सभापति नेकाँ हरिहरपुर गाँउ कमिटि) : निहत्था महिलाहरूलाई बलात्कार पछि अचेत अवस्थामा पुऱ्याएर गोली हानी हत्या गरेको घटना हो यो । नाबालिका चन्द्रकलालाई बलात्कार गर्दागर्दै उनको मृत्यु भएपछि पोल खुल्ने डरले देवीसरा र अमृतालाई दोहोरो भिडन्तको नाममा गोली हानी हत्या गरेका हुन । उनीहरू शिकारी हुन भनेर हामीले मात्र होइन कसैले पत्याउन सक्दैन ।

भोला खत्री, (शिक्षक) : नियन्त्रणमा लिईसकेपछि महिलाहरूलाई यसरी हत्या गर्नुको पछाडि बलात्कारको घटना लुकाउनु बाहेक केही कारण हुनैसक्दैन । तेलपानीको बाटो हुँदै उनीहरूको शव लगेको र बाटोभरि आलो रगतका थोपाहरू पाईनुले २७ गते दिउँसो मात्र दुई महिलाको गोली हानी हत्या गरिएको हुनसक्छ । नाबालिकाको भने बलात्कार गर्दागर्दै मृत्यु भएको हो । जहाँसम्म सेनाले तीनजना महिलालाई भरुवा बन्दुक भिराएर फोटो खिचेको कुरा सार्वजनिक गरेको छ, त्यो सरासर भुठो हो । हत्यारालाई कडा भन्दा कडा कारवाही गरिनुपर्छ ।

नमराज कोईराला, (सामाजिक कार्यकर्ता) : पुरुषहरूलाई भगाईसकेपछि नियन्त्रणमा लिईएका महिलाहरू शिकारी भए कारवाही नगरेर किन हत्या गरियो । यसबाट नै प्रष्ट छ यो बलात्कार पछिको

हत्या हो । पीडकलाई कारवाही र पीडितलाई उचित क्षतिपूर्ति दिईनुपर्छ र यो घटनाको जिम्मा बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज र सरकारले समेत लिनुपर्छ ।

जनक दर्लामी, (एमाले कार्यकर्ता) : घटनास्थलको अवलोकन गर्दा त्यँहा मारिएको होईन । संचार माध्यममा प्रचार गरिएको तीन नाल बन्दुक भेटिएको भन्ने सरासर गलत हो । पीडकलाई कारवाही र पीडितलाई उचित क्षतिपूर्ति नदिएसम्म हामी हरिहरपुरवासी आन्दोलन गर्न समेत तयार छौं । नियन्त्रणमा लिईएका तुलबहादुर विकलाई पनि विनासर्त तत्काल रिहा गरिनुपर्छ । सेना वनरक्षकहरूको टोलीले नाबालिका चन्द्रकलालाई बलात्कार गर्दागर्दै र पोल खुल्ने डरले अन्य दुई महिलालाई भोलिपल्ट गोली हानी हत्या गरेका हुन् ।

एकराज गिरी, (स्थानीय कार्यकर्ता नेकाँ): पीडितलाई उचित क्षतिपूर्ति र पीडकलाई हदैसम्म कारवाही गरिनुपर्छ । घरमा एकछाक खाना नहुनेसँग बन्दुक हुन्छ भनेर पत्याउनै नसक्ने कुरा गर्न सेनालाई लाज लाग्नु पर्ने हो ।

धनसरी कार्की, (शिक्षिका): निर्दोष महिलाहरूलाई सेनाले भुठो आरोपमा हत्या गरेको घटना हो यो । यस्तो अकल्पनीय घटनाबाट यहाँका सबैजना महिलाहरूमा त्रास पनि छाएको छ । घटनाको सत्यतथ्य छानविन गरी हत्यामा संलग्नहरूलाई कारवाही हुनुपर्दछ ।

सुर्यबहादुर डाङ्गी, (स्थानीय कार्यकर्ता एकिकृत माओवादीका) : पानीघाट र गौचरन भएको स्थानमा बास बसेका गरिब परिवारलाई हत्या गरिएको यस घटनाको जिम्मा सेनाको उच्च तहका कमाण्डर र सरकारले लिनुपर्छ । यसका लागि हरिहरपुरवासीले मात्र होईन सबै राजनैतिक दलहरूले समेत दबाव दिनुपर्छ ।

नवराज विक, (शिक्षक) : शिकारीलाई होईन निहत्था महिलाहरूलाई वनरक्षक र सेनाको टोलीले पाशवीक तवरले हत्या गरेको घटना हो यो । मजदुरी गर्न गएकालाई चोरी शिकारी गर्न आएको भन्नु सेनालाई लाज लाग्नु पर्ने हो । यस घटनाको सत्यतथ्य बाहिर आउनु पर्दछ र दोषीलाई हदैसम्मको कारवाही हुनुपर्दछ ।

अनिपाल विष्ट, (स्थानीय कार्यकर्ता, एकिकृत माओवादी) : निर्दोष महिलाहरूलाई बलात्कार पछि हत्या गरेर शिकारी भन्ने सबुत प्रमाण सेनाले देखाउन सक्छ भने हामी पनि मजदुरी गर्न गएका महिलाहरूलाई बलात्कार पछि हत्या गरेका हुन भनेर देखाउन सक्छौं । यो शिकारीमाथिको आक्रमण होइन निहत्था गरिब जनताको हत्या हो ।

बलबहादुर महतरा, (समाजसेवी) : कहिल्यै बन्दुक समेत नदेखेका महिलाहरूलाई शिकारीको आरोपमा मार्नुको पछाडि बलात्कार भन्दा अरु केही कारण हुनै सक्दैन । यसको जिम्मा बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज, सो निकुञ्जको रेखदेख गर्ने जिम्मा पाएको ज्वाला दल गण, गणपति प्रकाश देउजा र गस्तीमा खटिएका वनरक्षक र सेनाको टोलीले लिनुपर्छ । उनीहरूलाई कडा कारवाही गर्नेतर्फ सरकारले तत्काल कदम चाल्नुपर्छ ।

कुलबहादुर विक, (मृतक देवीसराको ससुरा) : घरको खेतीपातीले मुश्किलले महिना दिन खाना खान पुग्छ । मजदुरी नगरे हातमुख जुद्धैन । अहिले पनि घरमा एकगोडो अन्न छैन । प्रति केजी २३ रुपिया पर्ने काउलो खोज्न गएका बुहारीलाई सेनाले मारिदिए । छोरा तुलबहादुर लाई पनि नियन्त्रणमा राखेका छन् । पाँचजनाको परिवार अहिले शोकमा मात्र छैनौं भोकको सामना पनि गरिरहेका छौं । हामी जस्तो गरिब परिवारको सेनाले यो बिचचली पारिदिए । ज्यान त गैसक्यो त्यो फर्केर आँउदैन । सेनाको नियन्त्रणमा राखिएको छोरोलाई विनासर्त तत्काल निकाल्ने प्रयास गरिदिनुहोस बाबु ।

नन्द भण्डारी, (अधिवक्ता) : आरक्ष भित्र हतियार लिई चोरी शिकारी गर्न गएका शिकारीहरूलाई समेत गोली हान्ने आदेश छैन । शुरुमा आत्मसमर्पण गर्न लगाउने हो । आत्मसमर्पण गर्न नमानेर भाग्न खोजेमा मात्र घुँडादेखि मुनिको भागमा लाग्ने गरी आरक्षको सुरक्षाको लागि खटिएका सेना तथा वनरक्षकहरूले गोली चलाउन सक्छन् । दोहोरो हानाहान भएको कुरा बेग्लै हो । तर यस घटनामा न उनीहरू शिकारी हुन नत उनीहरूसँग हतियार नै थियो । शिकारी र हतियार नै भएको भएपनि यसरी मार्न मिल्दैन । सेनाले सरासर कानुनको ठाडो उलंघन गरी निहत्था महिलाहरूको हत्या गरेको यस घटना अपराधिक घटना हो ।

टिकाराम अधिकारी, (वार्डेन प्रमुख बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज) : १७ नाल बन्दुक सहितका शिकारीहरू बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज भित्रको पुरणपुरमा डेरा जमाएर बसेको खबर आयो । सो खबर पछि चार जना वनरक्षक र १७ जना नेपाली सेनाको टोली ०६६ फागुन २५ गते त्यसतर्फ गए । त्यही दिन बसाह भन्ने स्थानमा पुगे र उनीहरू त्यही बसे । २६ गते राति ८ बजे वाँसपानी पुगे । मृतक महिलाहरू र उनका परिवारहरूले डेरा जमाई बसेको स्थान देखे । शुरुमा उनीहरूले नै ल्याएको कुकुरले भ्रम्टेर सेना र वनरक्षकको टोली उनीहरू बसेको स्थानसम्म जान सकेन् । घेराहालिसकेपछि फायर गरेर जनाउ दिए । प्रतिकारमा फायरको आवाज आयो भन्ने त्यँहा खटिएका सेना र वनरक्षकहरूको भनाइ छ । यस्तो दुखद घटना भयो । निकुञ्जमा यस्तो दुःखद घटना भएको सम्भवत यो पहिलो हो । यसबाहेक थप जानकारी छैन ।

प्रकाश देउजा, (गणपति ज्वाला दल गण बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज) : फागुन २६ गते ८.३० देखि ९ बजेको बीचमा यो घटना भएको हो । १७ नाल बन्दुक र बन्दोबस्तीका सामान सहित शिकारीहरू निकुञ्जमा पसेको भन्ने खबरपछि वनरक्षक र सेनाको टोली त्यँहा पुगेका थिए । जनाउ आदेश दिएर पक्राउ गर्नेक्रममा प्रतिकारकास्वरूप फायर गरेपछि सेनाले गोली चलाउदा तीनजना महिलाको घटनास्थलमै मृत्यु भएको हो । उनीहरूबाट तीन नाल बन्दुक र बन्दोबस्तीको सामानहरू समेत बरामद भएको छ । हतियार सहित देखेपछि सेनाले जनाउ आदेश दिदा उल्टै फायर गरेपछि जवाफी कारवाहीमा यो अपृथ घटना भएको हो । बलात्कार गरिएको भन्ने कुरा निरधार हल्ला मात्रै हो ।

वासुदेव दाहाल, (प्रमुख जिल्ला अधिकारी, सुर्खेत) : घटना भएको स्थान बर्दिया जिल्लाको सिमानामा पर्ने भएको हुदाँ मेरो कुनै प्रतिक्रिया छैन । उनले पीडित पक्ष सुर्खेतबासी भएपनि आफूले घटनाको सम्बन्धमा कुनै प्रतिक्रिया नदिने बताए ।

अनुगमनबाट प्राप्त भएका तथ्यहरू :

- घटनास्थल निकुञ्ज क्षेत्रभित्र पर्ने भए तापनि त्यस वरपर हरिहरपुर गाविस-१,२ र ३ नम्बर वडाका जनताले गौचरन, घाँसदाउरा काट्ने र जडीबुटी संकलन गर्ने गरेको पाइयो ।
- सिमारेखादेखि दक्षिण पट्टिको भाग निकुञ्ज क्षेत्रमा पर्नेभएपनि उत्तरतर्फको भाग हरिहरपुरवासीको जंगल क्षेत्रमा रहेको कारण सो क्षेत्रमा सर्वसाधारणलाई त्यहाँ आवतजावत गर्न सजिलो भएको पाइयो ।
- हरिहरपुर गाविस-२ कप्सेरीका बलदेव गिरी उनका छोरा भक्तराज गिरी, रत्नबहादुर विक, तुलबहादुर विक ०६६ फागुन २३ गतेदेखि काउलो काट्न वाँसपानी कालिकास्थानको जंगल क्षेत्रमा बसेको पाइयो ।
- जीवन गुजाराको लागि प्रति केजी रु. २३ पर्ने काउलो काट्न तथा सुकाएर ल्याउन गएका उनीहरूसँग हिसँया, बन्चरो र बसुला बाहेक कुनै प्रकारको हतियार नभएको पाइयो ।
- आफ्ना श्रीमान तथा दाइहरूले काटेर संकलन गरेको काउलो लिन ०६६ फागुन २६ गते साँझ तुलबहादुरकी पत्नी देवीसरा, छोरी चन्द्रकला, रत्नबहादुरकी पत्नी अमृता र बलदेवकी छोरी भुमीसरा साँझ ६ बजेको समयमा वाँसपानी पुगेको र सोही दिन राति करिब पौने नौ बजे सो क्षेत्रमा वनरक्षक र सेनाको टोली पुगेको पाइयो ।
- गाउँलेहरू बसेको स्थान नजिक पुग्नासाथ सेना र वनरक्षकको टोलीले माथिबाट मुढा फ्याँकेको र टर्च बालेर हवाई फायरिंग गर्दै भागिस भन्ने मर्छस भन्नेको पाइयो ।
- सेनाले हवाईफायरिङ गरेपछि त्यहाँ रहेका पुरुषहरू भागेको र महिलाहरू ओढारमा लुकेको पाइयो ।
- हवाईफायरिङ बाहेक घटना भएको रात जंगलमा कुनै फायरिङ नभएको र २७ गते दिउसो मात्र पुनः फायरिङको आवाज सुनिएको गाउँलेहरूले बताए ।
- ओढारमा लुकेका महिलाहरूलाई सेना र वनरक्षकहरूको टोलीले घेराहाली नियन्त्रणमा लिई रहस्यमय तरिकाले हत्या गरेको पाइयो ।
- मृतकहरूको लास ०६६ फागुन २७ गते सेनाको थप टोली घटनास्थलमा गई उठाएर लगेको पाइयो ।
- मृतक महिला र भागेका पुरुषहरूसँग सेनाले दाविगरेजस्तो शीकार खेलन प्रयोग हुने बन्दुक लगायतको हतियार नरहेको र शिकारमा प्रयोग हुने प्रकृतिका अन्य कुनै पनि साधनहरू भएको पाइएन ।
- सो क्षेत्रमा यसअघि सेनाको गस्ती नआएको र स्थानीयवासीले सो क्षेत्र वरपर गौचरन र घाँसदाउरा काट्ने गरेको पाइयो ।
- सेनाको अनुमतिबाटै वाँसपानीदेखि २ किमी दक्षिणमा पर्ने बसाह भन्ने स्थानबाट हरिहरपुर गाविस-२ र ३ का जनताले खानेपानी समेत ल्याएको पाइयो । स्थानीयवासी सँगै अनुगमन टोली घटनास्थलमा पुग्दा वाँसपानीमा हरिहरपुर-२ र ३ का जनताका गाईबाखा चरीरहेको पाईनुले पनि त्यसस्थानसम्म त्यहाँका जनता सहजै आउनेजाने गर्दथे भन्ने कुरा पुष्टि गरेको छ ।

घटनाको रहस्यहरू :

घटनास्थलमा छरपस्ट अवस्थामा मृतकका कपडा भेटिनु, कपडामा दिशा र रगत देखिनु, उनीहरूले ओढ्न ओछ्याउन प्रयोग गरेको कपडा अन्यत्रै लगेर जलाईएको पाईनु, घटनामा भागेर ज्यान जोगाएकाहरूले हवाईफायरिङ्ग बाहेक गोली प्रहार भएको आवाज नआएको बताउनु, तीनजनाको गोली प्रहारद्वारा हत्याहुँदा तीनओटा फरक ठाउँमा रगत हुनुपर्नेमा एक ठाउँमा थोरैमात्र रगत देखिनु, स्थानीयवासीले २७ गते दिउँसो १ बजेको समयमा गोलीको आवाज आएको बताउनु, २७ गते तेलपानीको बाटो हुँदै लास लैजाँदा आलो रगत पाईनु, घटनाबाट जोगिएर भागेकाहरूले मृतक बालिकाको चित्कार सुनेको बयानदिनु, घटनाबाट ज्यान जोगाई भागेका रत्नबहादुर विकले घटनास्थलमा फेला परेको पेटीकोट देवीसराको, कुर्तासुरुवाल आफ्नो पत्नी अमृताको तथा पेन्टी र सल चन्द्रकलाको हो भन्ने दावि गर्नु, भागेका पुरुषहरूमाथि गोली प्रहार नभइ लुकेर बसेकाहरूमाथि गोली प्रहार हुनु, नियन्त्रणमा लिन सकिने अवस्था हुँदाहुँदै हत्या गरिनु, नियन्त्रणमा लिएका पुरुष सकुसल रहनु, सेनाले गाउँलेहरूसँग हतियार रहेको, फायरिङ्ग समेत भएको र घटनास्थलमा तीनथान भरुवा बन्दुक फेला परेको भनी भुटो दाविगर्नु, सेनाले लास सर्वसाधारणलाई हेर्न र संचारकर्मीहरूलाई तस्विरलिन समेत बञ्चितगर्नु, पोष्टमार्टम रिपोर्ट हालसम्म सार्वजनिक नगरिनु, पोष्टमार्टम पूर्व मृतकका आफन्तहरूलाई लास हेर्न समेत नदिइनु, मृतकहरूको शरिरको कुन भागमा कतिओटा गोली लागेको छ भन्ने सार्वजनिक नगरिनु, घटनास्थलमा फेला परेको भनिएको बन्दुक सेनाले सार्वजनिक नगर्नु र घटनाको सम्बन्धमा सेनाको फरक-फरक भनाइ आउनु आदिले घटनालाई रहस्यमय बनाएको छ ।

निष्कर्ष

यस घटनाका सम्बन्धमा प्रकाशित सामाग्रीहरूको अध्ययन, स्थलगत अनुगमनका क्रममा पाइएका तथ्यहरू, घाईते, प्रत्यक्षदर्शी, घटनाबाट ज्यान जोगाएर भागेका व्यक्तिहरू, स्थानीय नागरिक समाज, राजनीतिक दल, गाँउले, सामाजिक कार्यकर्ता, बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जका वार्डेन प्रमुख टिकाराम अधिकारी, गणपति प्रकाश देउजा सँगको कुराकानी तथा छलफल समेतको आधारमा अनुगमन टोली घटनामा मारिएका एक बालिका र दुई महिलालाई बनरक्षक र सेनाको संयुक्त टोलीले नियन्त्रणमा लिएर रहस्यमय तरिकाले हत्या गरेको निष्कर्षमा पुगेको छ ।

नेपाल सरकारद्वारा बन्यजन्तु संरक्षण ऐन अनुसार संरक्षित गरिएको राष्ट्रिय निकुञ्ज परिसरमा सर्वसाधारणहरू प्रवेश गरी कैयौं दिन रात विताउनु र जंगलबाट जडिबुटीजन्य वस्तुहरू संकलन तथा आयातनिर्यात गर्नु कानून विपरित हो । निकुञ्ज सुरक्षार्थ खटिएका बनरक्षक र नेपाली सेनालाई निकुञ्ज परिसरमा अवैध प्रवेश गरेकाहरूमाथि बलप्रयोग गर्न सक्ने कानुनी अधिकार भएपनि यस घटनाका सम्बन्धमा मृतक बालिका र महिलाहरूलाई नियन्त्रण लिई हत्या नै गर्नुपर्ने हदसम्मको शक्तिको प्रयोग गर्नुपर्ने अवस्था देखिदैन । नियन्त्रणमा लिइएका बालिका र महिलाहरूको हत्या नगर्दा सुरक्षाटोलीलाई कुनै खतरा हुने र अपृय घटना हुन सक्ने अवस्था रहेको पनि देखिदैन । त्यस्तै सेनाले सो घटनामा गाउँलेलाई आत्मसमर्पणको प्रयास गराउने, निःशस्त्र हुन आह्वान गर्ने र घाइते मात्र बनाउने किसिमको सुरक्षा विधि नअपनाई शक्तिको दुरुपयोग गरी निहत्था महिला र बालिकालाई नियन्त्रणमा लिएर रहस्यमय तरिकाले गैह्रन्यायिक हत्या गरेको देखिन्छ । तसर्थ यो घटनामा सेनाले मानवअधिकारको उल्लंघन गरेको अनुगमन टोलीको ठहर छ ।

सुभावा / अनुरोध

- नेपाल सरकार र रक्षा मन्त्रालयद्वारा घटनाका सम्बन्धमा अविलम्ब सत्यतथ्य सार्वजनिक गरिनुपर्ने ।
- नेपाल सरकारद्वारा हत्यामा संलग्न दोषीलाई कानुनी कारवाही र पीडितलाई क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराइनुपर्ने र सेनाद्वारा नियन्त्रणमा लिइएका तुलाबहादुर बिकलाई बिनासर्त तत्काल रिहा गरिनुपर्ने ।
- मृतकहरूको पोष्टमार्टम प्रतिवेदनलाई पारदर्शी बनाउन राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग, नागरिक समाज र संचारकर्मी समेतको उपस्थितिमा पुनः पोष्टमार्टम गराइनुपर्ने ।
- राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग, नागरिक समाज र संचारकर्मीका प्रतिनिधिहरूलाई घटनास्थल निरीक्षणमा जाने वातावरण श्रृजना गरिनुपर्ने ।
- आगामी दिनमा यस्ता घटना दोहरिन नदिनका लागि निकुञ्ज प्रशासनले निकुञ्ज वरपर रहेका स्थानीयवासीहरूलाई निकुञ्ज निषेधित क्षेत्र हो भन्ने ज्ञानको प्रचारप्रसार गर्न प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गरिनुपर्ने ।

समाप्त

अनुसूची १ : घटनासँग सम्बन्धित फोटाहरु :

घटनास्थलमा फेला परेको रगत लागेको
विद्युतीय तार

घटनास्थलमा नजिकै सुकाउन राखिएको
क्याम्पको तार

घटनास्थलमा गाउँलेसहित अनगमन टोली
घटनाबाट भागेर ज्यान जोगाएका भूमिसरा र
भक्तराज गिरी

गाउँलेहरूद्वारा तोषाएका काउँलोको रुख

घटनामा भागेर ज्यान जोगाएका भूमिसरा र
भक्तराज गिरी (दाजुबहिनी)

घटनास्थलमा मृत अवस्थामा फेला परेको कुकुर

**Fact Finding Report on the Killing of One Girl and Two Women by the Army and
Forest Guards at Baspani, Kalikasthan inside Bardiya National Park on Surkeht-
Bardiya Border**

**Report prepared by:
INSEC Mid Western Regional Office
Nepalgunj**

Summary

A team of game scouts and NA soldiers shot dead a girl and two women at Baspani, Kalikasthan, inside Bardiya National Park on Surkeht-Bardiya border on March 10 on charge of being poachers. The victims had gone to the place to collect *kaulo* (a kind of herb). As per the available information, Baldev Giri, 46, his son Bhaktaraj Giri, 15, Ratna Bahadur BK alias Durga, 30 and Tul Bahadur BK alias Krishna, 42 of Kapseri in Hariharpur VDC-2 had entered into the National Park to collect *kaulo*. Baldevs' daughter Bhumisara Giri, 12, wife of Ratna BK Amrita, 28, and wife of Tul Bahadur B.K. Devisara B.K, 39 and her daughter Chandra BK, 12, had gone to the Park in the evening to fetch the herb that the men collected during the day. Four game scouts and a team of soldiers, assigned for the protection of the National Park, led by a lieutenant with the surname Kunwar arrived at the scene. The fact finding team found that while preparing to go to bed at around 8.45 PM, a team of game scouts and soldiers were heard throwing log from five meters above. Soon after torch lights were on and they heard firing in the air with warning that anyone trying to flee would be killed. Ratna, Baldev, Bhaktaraj, Bhumisara and Tul Bahadur were found to have run to safety after four rounds of blank firing while Devisara, Chandra and Amrita were found hiding in a cave after being unable to flee. The team of game scouts and soldiers arrived at their hiding place and killed them after taking into control. The statement by Ratna B.K that he heard Chandra groaning, the scattered inner wares of the deceased girl and women, blood stains and stool in those pieces of clothes make the incident suspicious. A black dog was also found dead on the site. Ratna B.K, who hid in the bush nearby for half an hour said that Tul Bahadur who had gone back to the place the women were hiding after hearing cries of his daughter, was also taken into control by the patrol team but only the female captives were killed. Though unauthorized entry into the area protected as National Park and to spend the night there was illegal, the firing by soldiers is not proportional. And, the act of killing of hiding unarmed women and girl and not the ones fleeing makes it extra-judicial killing.

Background

A team comprising of INSEC Surkhet district representative Durga Thapa and Advocacy Forum Sukhet's Tej Bahadur Bohora reached the site on March 12 for fact finding after two women and a girl on charge of poaching were killed and Tul Bahdur BK was arrested at Baspani Kalikastan- the bordering area of Hariharpur VDC-2 in Surkhet and Bardiya Naitonal Park (Sanoshree VDC-1, Bardiya, before the area was declared National Park). The team conducted the mission on March 12 and 13. During the monitoring, it talked and discussed with persons present at scene, relatives of deceased and injured, members of local political parties, civil society, social organizations, security forces, local administration and locals. Thirty eight villagers of Hariharpur VDC 2 and 3 had also accompanied the fact finding team. The team also visited the houses of the deceased and injured.

Objective

To find the truth by visiting the site

Methodology:

- 1 Study of printed materials relating to the incident
- 2 Collection of primary facts relating to the incident
- 3 Field Mission to the site
- 4 Meeting with the witnesses of the incident
- 5 Discussion and interview with local civil society, teachers, human rights defenders, security forces, political representatives, victims' families and villagers

Brief information

Date of incident: March 10, 2010

Date of Fact Finding: March 12, 13, 2010

Time of the incident: Around 8.45

Perpetrators: NA and Forest guards

Victims: Tul Bahadur B.K and deceased Devisara BK, Amrita BK and Chandra BK of Hariharpur VDC-2 in Surkhet

Details:

Baldev Giri, 46, his son Bhaktaraj Giri, 15, Ratna Bahadur BK alias Durga, 30 and Tul Bahadur BK alias Krishna, 42 of Kapseri in Hariharpur VDC-2 had gone inside the National Park to collect *kaulo*. Baldevs' daughter Bhumisara Giri, 12, wife of Ratna BK Amrita, 28, and wife of Tul Bahadur BK- Devisara BK, 39 and her daughter Chandra B.K, 12, went to the Park at around 6 pm to fetch the herb that the men had deposited during the day. As they were preparing to go to sleep, a team of game scouts and soldiers arrived at the scene.

Throwing logs at the the place where they were hiding, the team arrived there with torch lights switched on. The patrol team also fired in the air with warning that anyone attempting to flee would be killed. Ratna, Baldev, Bhaktaraj, Bhumisara and Tul Bahadur ran to safety after four rounds of blank firing while Devisara, Chandra and Amrita hid in a cave being unable to flee. The team of game scouts and soldiers arrived at their hiding place and were killed after being taken into control.

Description of the site:

Amrita BK's Kurta Salwar, under garments of Chandra Kala BK and Devisara's petticoat and other clothes were scattered. 10 sacks full of *kaulo* had blood stains in a cave sufficient for 10 persons to sleep. Nearly two quintals of *kaulo* bark was spread for drying while their beddings were found set ablaze about 50 meters southeast from the site of killing. The place that is on the border of the National Park and Surkhet district and frequented by locals of Hariharpur 1, 2 and 3 for collecting firewood and fodder, is only 10 meters away from a water source..

Statements of Witnesses, those Who fled the Site, and other Stakeholders:

Ratna Bahadur BK (Witness, husband of deceased Amrita BK): I was making beds as four more women joined us. It was around 8.45 pm. Then came a sound, from 10 meters away, of log being thrown at by the soldiers and game scouts. At the same time, army men switched on the torch while warning us of being killed if we ran away. They also fired in the air four times after that. I ran towards east in the forest. I did not know where the others ran. My wife Amrita, sister-in-law Devisara and Chandrakala could not escape. They might have hid in the cave. Once I was sure that the soldiers were not following me, I hid in a bush about 150 meters from the site for half an hour. I heard Chandrakala moaning in pain and calling her parents for the rescue. May be Tul Bahadur was caught when he went back hearing his daughter's cry for help. We did not go there to poach. We had only axes and sickles, no other weapon. The women did not have any weapon and no one would believe that they could use weapon. I lost my wife when I had gone to collect *kaulo* for income. Army added more pain to a poor family. We did not only sustain injuries in the incident but got pain for life.

Baldev Giri, (Who managed to flee from the site):

I was already asleep. I ran away as soon as I heard the gunshots. I do not know who went in what direction. I arrived home only around 2 am.

Bhaktaraj Giri, (Who managed to flee from the site):

I ran towards south as soon as I heard the gunshots. I met Bhumisara as I was running east. Assuming the death of my father, I urged her to run faster and arrived home through the jungle. We are not poachers neither we had any weapon. Amry is wrongly portraying us as poachers.

Yas Bahadur Darlami (Local teacher):

Nobody has a right to shoot dead the persons even if they are armed poachers. Attempts should be made to take them under control. There was no exchange of fire in this incident.

They were not poachers. They were from poor families gone to collect *kaulo* for income. The women did not have any weapon and no one would believe that they could use weapon. This is an incident of gang rape of the women after threatening away the men by firing in the air. Even the condition of the site confirms that.

Tula Devi Bharati (NC Chairperson, Hariharpur Village Committee):

The women were shot dead after they were unconscious after rape. Devisara and Amrita were shot dead in the name of retaliation after young Chandrakala died while being raped. Nobody would believe that they were poachers.

Bhola Khatri, (Teacher):

Nothing can be behind the killing of the women in captivity but to hide the incident of rape. The bodies were transported through Telpani where on the path were fresh bloodstains that show that the two women were killed only the next afternoon. The girl had died while being raped. So far as the photo of women with home-made gun is concerned, it is clearly fabricated. The perpetrators should get toughest punishment.

Namraj Koirala, (Social worker):

Why to kill women taken into custody after the men were chased away? This proves that it is murder after rape. Perpetrator should be punished and the victims should be properly compensated. Bardiya National Park and the government should take the responsibility of the incident.

Janak Darlami (CPNUML Cadre): The scene in the site does not show they were killed there. The claimed made public about recovery of three guns is totally false. We, the locals of Hariharpur are ready to hold agitation till the victims get compensation and the perpetrators are punished. Detained Tul Bahadur should be immediately released. The girl was killed after rape by the game scouts and soldiers while the women were shot dead next day fearing they

would tell the truth.

Ekraj Giri, (Local NC cadre): the victims should be given compensation and the perpetrators should be given maximum punishment they deserve. The army should have been ashamed of to say that the killed possessed weapons. How to believe that the ones who didn't have anything for the two squares meals possessed weapons?

Dhansari Karki (Teacher): This is the incident that innocent women have been killed charging false accusation. Due to this unimaginable incident women in this region are terrorized. Following the thorough investigation, the perpetrators should be punished.

Surya Bahadur Dangi (Local Cadre, UCPN Maoist): The poor family members who were taking shelter at the pasture having water have been killed so high level commanders of the army and the government should claim responsibility of this incident. For the purpose, not only the people in hariharpur all the political parties should put pressure against this incident.

Nawaraj B.K (Teacher)

This is the incident where game scouts and army have brutally killed unarmed women not the poachers. The army should have been ashamed to state that the laborers were the poachers. The fact on this incident should be brought to light and the guilty should be given maximum punishment they deserve.

Anipal Bista(Local Cadre,UCPN Maoist) : If the army can prove the innocent women killed following rape as poachers, we can also prove that women laborers were killed following rape. This is not any attack against poachers but an attack against unarmed poor people.

Balbahadur Mahatara(Social Worker): No other factors except rape is there in killing the women on charge being hunters who never had seen guns. Bardia National Park,Jwala Dal

Battalion who has the responsibility to look after this National Park, Battalion Commander Prakash Deuja and the patrolling game scouts and the army should claim responsibility in the incident. Nepal Government should initiate steps towards stern action against them.

Kulbahadur BK (father-in-law of killed Devisara): we live on our produce hardly for one month. For the food we have to depend on labor. Now too, we don't have single grain of food at home. The army killed daughter-in-law gone to collect Kaulo that could be sold for Nrs 23 a KG. They have taken my son Tulbahadur into control. We are not only bereaved but are also struggling against hunger. Army left my poor family in the lurch. Gone is the killed, that doesn't come back alive but please help me lobbying for the unconditional release of my son taken into control by army.

Nand Bhandari(Advocate): Law doesn't give authority to army to shoot even in the cases that the poachers with weapons are inside the National Park. They should have ordered to surrender initially. In the case of denial to surrender and attempt to flee only the game scouts and the army deployed for the security of the National Park can shoot against the poachers below the knees. Cross fire is another matter. However, in this incident, neither the killed were the poachers nor did they possess any weapons. Given that they were poachers and they possessed weapons, in such situation too army can't shoot and kill. This incident is a criminal incident and army has violated law clearly.

Tikaram Adhikari(Warden Chief, Bardia National Park): we were informed that the poachers with 17 guns were stationed inside the park at Puranpur. Following the information 4 game scouts and a team of 17 army persons were sent towards the place on March 9. They reached to the place called Bsaha and took shelter there on the day. They reached to Banspani on 10 March at 8 pm. They saw the place stationed by the killed women there. In the beginning the army couldn't reach to the place where the women were because of the pouncing dog they brought with them. Then the army cordoned the women and fired to alert them. As per the

army persons and the game scouts deployed there, sound of retaliatory fire was heard there. There occurred distressing incident. Probably this is the first incident of its kind in this National Park. We are not informed more than this.

Prakash Deuja (Battalion Commander, Jwala Dal Battalion , Bardiya National Park): This incident took place in between 8:30 to 9:00 on March 10. Game scouts and the team of army had reached to the place following the information that poachers had entered into the park with 17 guns and paraphernalia. In course of arrest following arrest alert, the women fired at the army and they were killed on the spot by the fire opened by army. Army has snatched 3 guns including their possessions. Army saw the women with weapons and gave arrest alert. However; they fired at the army so this unpleasant incident occurred when the army opened retaliatory fire. The matter that they were raped is baseless rumor.

Basudev Dahal (Chief District Officer, Surkhet)

As the incident spot lies on the bordering area of Bardia district, I have nothing to say on it. (Although the killed were of Surkhet district, he denied reacting on this incident)

The Facts Obtained From Field Visit

- 1 Although the incident spot is inside the National Park, it was found that the locals of ward no 1, 2 and 3 in Hariharpur VDC had been using the area around the incident spot for collecting firewood and herbs and as cattle grazing land.
- 2 Although the National Park encompasses the area north of borderline, the area also stretches to the forest area of the people in Hariharpur. so, ordinary people have got easy access and mobility there.
- 3 It was found that Baldev Giri of Kapseri in Harihar VDC-2, his son Bhaktaraj Giri, Ratnabhadur B.K and Tul Bahadur B.K had been living in the forest area of Kalikasthan, Banspani since 7 March to collect kaulo.

- 4 It was found that they were there in the forest to cut and bring kaulo by drying for the sustenance of life as it can be sold for Rs 23 a kg in the market. They didn't possess any other kinds of weapons except sickles, axe and adze.
- 5 It was found that Tulbahadur's wife Devisara, daughter Chandrakala, Ratnabahadur's wife Amrita and daughter of Baldev, Bhumisara had reached to Banspani area at 6 pm to fetch the kaulo cut and collected by their husband and brothers and the game scouts and team of army had reached to the place at 8:45 pm on the very day.
- 6 It was found that as the team of army and game scouts reached near the area where the villagers were taking shelter, the team of game scouts and army personnel started to hurl logs against the victims from above and started to blank fire in the illumination of torch light shouting that anyone attempting to flee would be killed.
- 7 It was found that following the blank fire opened by army, the men there fled away and the women hid inside the cave.
- 8 As per the villagers, except the blank fire other firings were not repeated in the night but on 11 March at day time firing was heard again.
- 9 It was found that the team of game scouts and army personnel cordoned the women who were hiding in the cave, took into their control and killed suspiciously.
- 10 It was found that additional number of army persons reached to the incident spot on 11 March and took away the dead bodies of the women.
- 11 Contrary to the claim of the army, it was found that the killed women and the fled men didn't have any weapons for hunting, neither did they have any other weapons likely to be used for hunting.
- 12 It was found that there had never been any patrolling army earlier and the locals had been using the area for collecting firewood and grazing cattle.

13 It was also found that as permitted by army the locals of Hariharpur VDC-2 and 3 had been fetching drinking water for long from Basaha, a place 2 kms south of Banspani. The locals of Hariharpur 2 and 3 were grazing cattle at Banspani when the fact finding team together with the locals reached to the incident spot. This has proved that the locals had easy access to the area.

Suspicious Aspects of the Incident

The situations that the clothes of the killed were found scattered on the incident spot and they were blood and stool stained, the beds used by the killed were burnt taking away, the statement of the fled ones that except the blank fire they didn't hear any sounds of shooting, availability of small amount of blood on only one place whereas there should have been blood on different places if they were shot in different places, the locals' statement that they had heard sound of the shooting at 1 pm on 11 March, finding of fresh blood while taking the dead bodies along the route of Telpani on 11 March, the explanation of those who managed to survive by fleeing that they heard the yell of the killed girl, survivor Ratnabahadur B.K's confirmation that the petticoat found on the incident spot belonged to Devisara, outer clothes (Kurta Surwal) belonged to his wife Amrita and panty and shawl were of Chandrakala made the killing suspicious. Similarly, the fact that not the fleeing ones but the hiding ones were shot, killing of the women whereas they could be taken into control easily, the men taken into control were unharmed, the false claim of the army that the villagers possessed weapons and the statement that the killed fired at the patrolling army and the army snatched 3 guns are also the suspicious parts of the killing. Not allowing the journalists to take photographs of the dead bodies and denial to the ordinary persons to see the dead bodies, not to make the postmortem report public so far, not to allow the kindred of the killed to see the dead bodies prior to postmortem, not to state how many bullets the killed sustained in which parts of the body, not to make the guns supposedly snatched by the army from the killed public and the differing views of the army on the incident have made the incident equally suspicious.

Conclusion

Based on the study of the materials published on the incident, facts found on the site during the field visit and depending on the talks and discussions with the injured, witnesses, survivors of the incident, local civil society, political parties, the villagers, social workers, chief warden of the Bardia National Park Tikaram Adhikari and Battalion Commander Prakash Deuja, the fact finding team has reached to the conclusion that the girl and two women killed in the incident were taken into control and killed by the joint team of game scouts and Nepal army suspiciously.

Entry of the ordinary persons into the National Parks conserved by Nepal Government as per the wildlife conservation act and spending several days and nights there for the collection of herbs and their import and export is against law. Legally viewing, the game scouts and the army personnel deployed for the security of the national park have rights to use force against the unauthorized entry into the park. However, it was not necessary in this incident to use maximum force to the extent of killing the girl and women taken into control. It is not sure what necessitated them to kill the girl and women taken into control as the girl and women didn't pose insecurity against the security team neither would they give rise to any unpleasant incident if not killed. Similarly, Nepalese army didn't opt for the security methods like suggesting for the surrender, ordering to be unarmed and turning them only injured. So, it is seen that army has suspiciously killed unarmed girl and women taking into control misusing its power. The killing is extrajudicial and the fact finding team concludes that Nepalese army has violated human rights in this killing incident.

Recommendations/requests

- 1 Nepal government and defense ministry should bring the facts on this incident to light as soon as possible.
- 2 The perpetrators should be brought to justice and the victims should be given compensation and Tula bahadur BK who is taken into control by army should be

released unconditionally.

- 3 To make the postmortem report of the deceased transparent, post-mortem of the deceased should be conducted again in the presence of National Human Rights Commission, civil society and media persons.
- 4 There should be the creation of conducive environment so that the representatives of National Human Rights Commission civil society and journalists will be able to go the site for the observation.
- 5 So as to make sure that similar incidents wont be repeated in the future, the National Park administration should play effective roles to aware the locals that national park is prohibited area.